

YÜKSELİ/PERVANE, OSMAN YÜKSEL (d. 1946)*

Âşık

Bayram DURBİLMEZ

Anahtar Kelimeler: Yükseli/pervane, Âşık Edebiyatı, Yozgat, 20. Yüzyıl Türk Edebiyatı

Adı Osman Yüksel'dir. Âşık tarzı şiirlerinde “Yükseli” mahlasını kullanır. 1946'da, Yozgat'a bağlı Yudan köyünde doğar. Babası Fazlullah Bey, annesi Zahide Hanım'dır. Baba tarafından Malacioğulları sülâlesine mensup âşık, anne tarafından “Mullahacılar” olarak tanınan bir sülâledendir. Beş çocuklu bir ailenin beşinci ve son çocuğu olarak dünyaya gelir. Kardeşleri Lütfiye, Şemsi, İkbal ve Döne'dir. İlkokulu köyünde okur. Maddî imkânsızlıklar sebebiyle daha fazla okuyamaz. Köyünde çiftçilik ve inşaat işçiliği yapar. Yozgat, Tokat, Ankara, Kırklareli, İzmir ve İstanbul'da işçi olarak çalışır. 1966-1968 yılları arasında, Kırklareli Şeytan Dere İstihkâm Savaş Bölüğünde, askerlik görevini yerine getirir. Askerlik görevinden sonra dört yıl kadar bir süreyle Ankara'da çeşitli özel işlerde çalışır. 1972 yılında, Taşpınar köyünden Cemaynur Gülbahçe ile evlenir. Cemaynur'un annesi Nazife, babası Seyit Gülbahçe'dir. Cemaynur ile evliliklerinden üç çocuğu olur. Bunlar sırasıyla Rakup, Hamide ve Gülbeyaz'dır. 1972'de, Millî Eğitim Bakanlığı'nda müstahdem olarak göreve başlar. 1980'de, Yozgat İl Millî Eğitim Müdürlüğüne tayin edilir. 1993'te emekli olur. Sazlı sözlü ortamlarda büyüyen Osman Yüksel, şiir yazmaya yönelir. Yudan köyüne gelen âşıkları dinleyerek, sazlı-sözlü ortamlardan etkilenerek çocukluk yıllarında âşık tarzı şiir söylemeye/yazmaya yönelir. Âşık tarzı şiir yazmaya yönelmesinde, aile büyükleri arasında başka âşıkların da bulunması etkili olur. Dedelerinden Kargalı Âşık Halim ve dayısı Yudanlı Âşık Adıgüzel Güngörmüş de genellikle ustamalı deyişler okuyan, zaman zaman kendisinden de âşık tarzı şiirler söyleyen biridir. Bu sebeple, Osman Yüksel'i soyaçekim yoluyla şiire yönelen âşıklardan biri saymak da mümkündür. Rüya görmediğini, bade içmediğini söyler. Plâk/ses bandı çıkan âşıkların eserlerini dinleyerek onlara nazireler yazmaya başlar. Radyo ve televizyon kanallarında dinlediği/izlediği âşıklardan da etkilenir. Yozgat'ta kurulan Salı Pazarında satılan halk kitapları arasındaki âşık kitaplarını, âşıkların hayatı etrafında anlatılan halk hikâyelerinden oluşan kitapları ve cenk kitapları ile âşıklar tarafından bastırılarak satılan destanlardan bazılarını da alarak okur. Önce ustamalı deyişler söyleyen ve nazireler yazan Osman Yüksel, ilk şiirlerini 18 yaşında iken yazmaya başlar. Köyündeki çiftçilere, çobanlara güzellemler; sel felâketine, kaza geçirenlere ağıtlamalar söyler. Askerlik yıllarında sıra özlemi ve kahramanlık konularına yönelir. Ankara'da, Millî Eğitim Bakanlığı'nda çalışırken bazı şairlerle tanışma imkânı bulur. 1974'e kadar, ilk yıllarda Pervane mahlası kullanır. Osman Yüksel Serdengeçti'ye yazdığı bir şiirde “Yüksel” mahlasını kullanınca, Serdengeçti ona “Yükseli” mahlasını kullanmasını önerir. Şiirlerini yazarak ezberleyip okumaya çalışır (Özhan vd. 1992: 363; Özsoy, Aslan ve Durbilmez 1992: 207; Çetin 2000: 63- 64).

Sorgun Ozanlar Derneği'ne üye olur. 2006'da kurulan YOŞAYBİR/Yozgat Şairler ve Yazarlar Birliği'nin kurucu üyelerindendir. Kars Âşıklar Bayramı, Yozgat Sürmeli Festivali gibi şenlik ve bayramlara katılır. Bazı ödülleri kazanır. Şiirlerinden bir kısmı *Hoş Kokan Güller* (2003), *Satır Satır Sevgi Kıvılcımları* (2009), *Vurdun Zalim* (2011), *Birliğe Davet* (2011) ve *Yükseli'den Son Hitap* (2016) adlı şiir kitaplarında toplanır.

Şiirlerinin nazım birimi genellikle dördlüktür. Beşer dizeli bentlerden oluşan şiirleri de vardır. Hecenin yedili, sekizli, on birli ve on dördlü kalıplarıyla şiirler yazdığı tespit edilir. Mani, koşma, semai, destan, kalenderi biçiminde şiirleri olduğu görülür. Bu şiirler arasında koşma, semai ve destan biçimindeki şiirleri daha fazladır. Güzelleme, ağıtlama, yiğitleme/koçaklama, taşlama, takılma, methiye, öğütleme, sitemleme/yakınma, ileniş/kargışlama, yakarış/dualama gibi türlerde başarılı örnekler ortaya koyar. Dil ve üslup özellikleri arasında Yozgat yöresi sözlü kültür çevresi özellikleri belirgindir. Yüzyıllar içinde sözlü edebiyat ortamlarında oluşmuş ortak edebiyat sanatlarından, mazmunlarından, atasözlerinden, deyimlerden, alkışlardan, kargışlardan ve çeşitli simgelerden yararlanır. Ortak anlatım şekillerinden doğrudan doğruya anlatım, tahkiye yoluyla anlatma, delil ve ispat yoluyla anlatma, nasihat ve hitap yoluyla anlatımdan yararlanarak halkın ortak zevkine hitap etmeyi bilir. Yazılı ve elektronik kültür ortamlarından beslenen âşık, bu ortamlarda sanatını icra eden halk şairlerindendir. Çeşitli dergilerde, gazetelerde, antolojilerde şiirleri yayımlanır. Şiirlerinden bir kısmı beş kitapta toplanır. Çeşitli radyo ve televizyon programlarına katılarak yazdığı şiirlerden örnekler okur. Bildiği halk hikâyeleri arasında Kerem ile Aslı, Ferhat ile Şirin, Arzu ile Kamber, Şah İsmail, Sürmeli Bey, Gündeşlioğlu vb. de bulunmaktadır. Âşık edebiyatının anlatıma ve canlandırmaya dayalı halk hikâyeciliğinin bir yansıması olarak bazı filmlerde ve kliplerde rol alır. Bazı şiirlerinden mizahî bir üslup hâkimdir. Dinî şiirlerinde Yunus Emre'nin, kahramanlık şiirlerinde Köroğlu'nun, aşk şiirlerinde ise Karacaoğlu'nın ortaya koyduğu ortak üslup özelliklerinden izler görmek mümkündür. Yunus Emre, Hacı Bayram Velî, Erzurumlu İbrahim Hakkı, Yozgatlı Hüznî Baba, Yozgatlı Nazî, Yozgatlı Sıdkı Baba, Yozgatlı Şifaî, Yozgatlı İkrâmî, Yozgatlı Türkmenoğlu, Yozgatlı Dindârî, Erzurumlu Emrah, Erzurumlu Sümmanî, Zileli Ceyhunî, Karacaoğlu gibi âşıklardan/derviş şairlerden etkilenir. Bu âşıkların bazı şiirlerine nazireler yazar. Türkmenoğlu'nun bazı şiirlerine yazdığı nazireler yayımlanır (Durbilmez 2012: 142-152). Gurbet, sıla özlemi, aşk, yoksulluk gibi insanî konularda, vatan sevgisi, bayrak sevgisi, devlet ve millet sevgisi gibi millî konularda, dinî konularda şiirler yazar. Aslında şiir yazmadığı bir konu yok gibidir. Fakat sevgi, saygı, hoşgörü, barış konulu şiirleri onun edebî kişiliğini en güzel yansıtabilen konular arasında yer alır. Ayrıca Çanakkale, Kıbrıs, Erzincan depremi, Atatürk, Cumhuriyet, Âşık Veysel ve Türkmenoğlu hakkında müstakil şiirleri de vardır (Özhan vd. 1992: 363; Özsoy, Aslan ve Durbilmez 1992: 207; Çetin 2000: 63- 64; Doğan 2005: 551).

Kaynakça

ÇETİN, İ. (2000). "Yozgatlı Âşık Yükseli". *Millî Folklor*. Yıl: 12. 45: 63-64.

- DOĞAN, D. (2005). *Yozgat Şair ve Yazarlar Ansiklopedisi*. Yozgat: Sılam Yay.
- DURBİLMEZ, B. (2012). “Zileli Âşık Ceyhunî’nin Yozgatlı Halk Şairleri Üzerine Etkileri”. *Tarihi ve Kültürü İle II. Zile Sempozyumu (6-9 Ekim 2011)- Bildiriler*, hzl. Mehmet Yardımcı, İzmir: 142-152.
- DURBİLMEZ, B. (2013). *Vefatının 15. Yıldönümünde Yozgatlı Âşık Türkmenoğlu*. Kayseri: Laçın Yay.
- DURBİLMEZ, B. (2014). “Yozgatlı Halk Şairlerinin Diliyle Kıbrıs”. *Prof. Dr. Ali Çelik Armağanı*, hzl. Cengiz Gökşen, Ankara: Akçağ Yay. 239-266.
- DURBİLMEZ, B. (2015). *Âşık Türkmenoğlu, Hayatı ve Şiir Sanatı Üzerine Bir İnceleme*. Kayseri: Tezmer Yay.
- DURBİLMEZ, B. (2017). “Tarihî Olayın Destanlara Yansıması Üzerine Bir Değerlendirme: Yozgatlı Halk Şairlerinin Çanakkale Destanlarından Örneklerle”. *I. Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Sempozyumu (3-5 Kasım 2017)*, RessCongress ve Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi: Bandırma- Balıkesir.
- ÖZHAN, M. V. (1992). *Yaşayan Halk Ozanları Antolojisi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- ÖZSOY, B. S. N. A., DURBİLMEZ, B. (1992). *Destanlarla Erzincan*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yay.

* Bu madde, Bayram DURBİLMEZ, "YÜKSELİ/PERVANE, Osman Yüksel", Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/yukseli-pervane-osman-yuksel> adresinden Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü tarafından verilen izinle alınmıştır.